

Müzik Eğitimi Bölümlerinin Öğrenci Yapısı

Abdullah UZ*

ÖZET

Bu çalışmada Müzik Eğitimi Bölümü öğrencilerinin yapısı, ağırlıklı olarak sosyo-ekonomik boyutuyla, olabildiğince geçmişle karşılaştırılarak gelişim süreci içinde incelenmiştir.

Müzik eğitimi bölümlerine giderek sosyo-ekonomik düzeyi yüksek öğrencilerin girdiği; özellikle köy, kasaba kökenli öğrencilerin girişinde çok büyük bir düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu durum eğitimde fırsat eşitliği açısından olumsuz bir görünüm oluşturmanın yanında eğitim-öğretimde de sorunlar yaratmaktadır.

Soruna çözüm olarak, ilkokul sonrasında başlayarak, alt sosyo-ekonomik düzeyi düşük öğrencilerin de okuyabilmesini sağlayacak, yeterli yatılılık ve burs olanaklarının yaratılması önerilmiştir.

ABSTRACT

In this study the structure of the students at the Music Department is researched especially by their socio-economic positions comparing with their previous life standarts through their achievements up today. It is observed that every year the students who have the chance of being accepted to the Music Department are surprisingly from high socio-economic classes, and there is unavoidable decrease in the number

* Yard. Doç.; U.Ü. Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü Başkanı.

of the students originated from a village or a town. This situation causes problems in education and instruction, and it results a negative aspect about the equality in education. As a solution, it is suggested that following primary education, a sufficient educational opportunity like a boarding school or a scholarship facilities should be supplied to low socioeconomic positioned students who expect to have educational support.

I. GİRİŞ

Öğretmenlik eğitiminde önemli üç temel öge öğrenciler, öğretim kadrosu ve programlardır. Öğretmenlik eğitimiyle ilgili araştırmalarda çoğu kez öğrenci ögesi ihmal edilir. Bunda belki de öğrenci ögesinin küçük boyutlu yönetsel kararlarla değiştirilme güçlüğü'nün önemli rolü olabilir. Oysa en önemli ögenin öğrenci olduğu söylenebilir ve eğitimdeki başarı, diğer öğelerin etkisi, eninde sonunda öğrencilerin özellikleriyle sınırlıdır.

Konu önce "Müzik Eğitimi Bölümlerinin Öğrenci Alma Sistemleri ve Öğrenci Yapısı" olarak belirlenmişti. Ancak konuyla uğraştıkça giriş sınavlarının, en azından bugünkü işleyişiyle müzik dışı değişkenler (sosyo-ekonomik durum, cinsiyet gibi) açısından öğrenci yapısını belirlemede çok etkili olmadığı kanısı ağırlık kazanmış ve konu öğrenci yapısıyla sınırlı kalmıştır.

Bu çalışmada önce toplumsal durum - öğrenci ilişkisine özellikle sosyo-ekonomik durum - öğrenci ilişkisine değinilmekte, sonra konu fırsat eşitliği ya da eğitim hakkı açısından değerlendirilmektedir. Üçüncü olarak konu mezuniyet sonrası olanaklar ve beklentiler açısından ele alınacak ve sonuç değerlendirmesiyle bitirilmektedir.

II. TOPLUMSAL DURUMLARI AÇISINDAN MÜZİK EĞİTİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ

A. Eğitim, Öğretmenlik Eğitimi ve Toplumsal Etkenler

Öğrencinin nitelikleri çoğunlukla içinde bulunduğu toplumsal çevre özelliklerinin damgasını taşır. Bu özellikler, ailenin bulunduğu bölge, yerleşim birimi, gelir düzeyi, işi, eğitim düzeyi biçiminde, toplumsal farklılıkları açıklayabilen değişkenler açısından ele alınmıştır ve bunlar büyük ölçüde öğrencinin eğitim sistemi içerisinde bulunacağı yeri belirler.

Konuya ilişkin pek çok araştırma ve veri vardır.

1970 nüfus sayımına göre köylü nüfusunun toplam nüfusa oranı % 64,2 olduğu halde bu oran, ortaokullarda % 30'a, liselerde % 20'ye, yükseköğretimde

% 17'ye düşmektedir¹. Ankara Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan bir araştırma (1966), öğrencilerin % 55,6'sının memur çocuğu iken, % 5,6'sının işçi çocuğu olduğunu göstermektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemde 750.000 memur, 3,5 milyon işçi var. Gene bu araştırmaya göre öğrencilerin % 73'ü kentlerden özellikle büyük kentlerden gelmekte ve % 73'den çoğu orta ve yüksek gelirli aile çocuğu. Kız öğrencilerin çok daha yüksek oranlarda yüksek öğrenimli (% 46,8 üniversite, % 70,6 lise ve üniversite), yüksek gelirli (% 71,8) ve yüksek meslekli (% 92,8) ailelerin çocukları olduğu ortaya çıkıyor. Araştırmanın yapıldığı üniversitede yüksek meslek sağlayan dallarda ise oranlar daha çarpıcı: Tıp ve eczacılık öğrenimi yapanların, % 98,2'si kent çocuğu (% 80'den çoğu büyük kent) ve % 52'si kız öğrenci. Oysa kız öğrencilerin toplam üniversite öğrencilerine oranını % 34,7. Yalnızca % 1,8'i işçi çocuğu, % 96,2'si memur, serbest meslek, büyük çiftçi, tüccar çocuğu². DPT'nin uyguladığı bir anket sonuçlarına göre çiftçi (köylü) çocukları üniversiteye girme konusunda bir sanayici çocuğuna göre 34 defa daha az şansa sahiptir³.

Cumhuriyet Üniversitesi'nde yapılan daha yakın tarihli (1987) bir araştırmaya göre de öğrencilerin % 81,95'i kentli, % 18,05'i köy ve kasabalı, yalnızca % 3,01'i düşük gelir grubundaki ailelerin çocukları, % 17,30'u işçi, çiftçi aile çocuğu⁴.

Baba meslek prestiji, sınıf mevcudu, öğretmen-öğrenci oranı, öğretmen iş deneyimi, öğretmen algısına dayalı okul olanakları, üniversite giriş sınavlarına hazırlanma kurslarına devam ile eğitimsel başarı arasındaki korelasyonu araştıran bir araştırmada en yüksek korelasyon baba meslek prestijiyile çıkmıştır. Bir başka deyişle, baba mesleki prestiji daha yüksek olan öğrencilerin eğitimsel başarıları daha yüksektir⁵.

Örnekler çoğaltılabilir.

Farklılıklar biraz daha küçük olmakla birlikte, ortaöğretimde de benzer görünüm vardır. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocukları daha çok anadolu lisesi, kolej gibi okullarda okurken, düşük olanlar mesleki ve teknik lise-lerde okumaktadırlar⁶.

- 1 Hüseyin Öztürk; Modern Eğitim Sosyolojisi. İstanbul: Büyük Dağıtım Yayınevi, 1978, s. 150.
- 2 Özer Ozankaya; Toplum Bilime Giriş. Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara: S Yayınları, 1984, s. 343-344.
- 3 Yahya Kemal Kaya; İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Nüve Matbaası, 1977, s. 256.
- 4 Faruk Kocack, "Üniversite Gençliği: Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerinin Sorunları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma", Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sos. Bil. Der. (Aralık - 1987), s. 11-14.
- 5 Ruhi Köse; "Aile Sosyo-Ekonomik Durumu, Lise Özellikleri ve Üniversite Sınavlarına Hazırlama Kurslarının Eğitimsel Başarı Üzerine Etkileri", Eğitim ve Bilim. 78 (Ekim, 1990), s. 13-16.
- 6 Birsen Gökçe; Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları. Ankara: MEGSB Yayını, 1984.

Özetle belirtmek gerekirse, ilkokuldan yükseköğrenime doğru okullaşma oranı giderek düşmektedir. Öğrenim görebilenlerden, batıdaki bölgelerde, kentlerde ve özellikle büyük kentlerde oturanlar, babalarının gelir düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek ve mesleği iyi olanlar okullar yelpazesinin daha "iyi" olanlarında okuyabilmektedirler. Bu aileler kız çocuklarını daha yüksek oranda okuttuklarından, yükseköğrenimde kız öğrenci oranı giderek artmaktadır.

Türkiye'de sosyo-ekonomik gelişmeler, alt kesimdekilerle üst kesimdekilerin arasını giderek açmış, eğitimde de giderek bu durumu yansıtan, paralel bir yapı oluşmuştur. 1970 yıllarından itibaren kırsal nüfus için eğitim yoluyla yükselme seçeneği geçerli olmaktan çıkmıştır⁷.

Bu değişmeyi öğretmen yetiştirme düzeninde yapılan değişikliklerin hızlandırdığı söylenebilir. Önceden köy çocuklarının az da olsa bir bölümü yatılı ve epeyce iyi olanakları olan ilköğretmen okulları (daha önce köy enstitüleri) aracılığıyla okuma olanağı bulabiliyorlardı. Buralardan ilk üç yılın sonunda sanat yeteneği olanlar seminer sınıflarına; fen yeteneği olanlar fen lisesine gidebiliyorlardı. Beşinci sınıftan altıncı sınıfa geçişte not ortalamaları yüksek olanlar, yüksek öğretmen okulları aracılığıyla sınırlı da olsa üniversitelerin bazı dallarına girebilme olanağı buluyorlardı. Bunların önemli bir bölümü bilim adamı ve öğretim üyesi olmuşlardır. İlköğretmen okulu mezunlarından bir bölümü de yatılı olan eğitim enstitülerine girerek, bir bakıma "yoksul üniversitesi"nde öğrenim görebiliyorlardı⁸. 1973'te yatılılık kaldırılınca bu okulların öğrenci yapısı değişmiştir. Eğitim enstitüleri bu dönemden başlayarak, liselerin zayıf yetiştirmiş, öğretmen nitelikleri kazanmamış⁹, çoğu kentli öğrencilerini almaya başlamışlardır¹⁰. 1976'da ilköğretmen okullarının öğretmen yetiştirme görevinin üzerlerinden alınarak birer yatılı lise haline dönüştürülmeleri ve sayılarının azaltılması köy çocuklarının okuma olanağını biraz daha kısıtlamıştır¹¹. Bu arada seminer sınıfları ve yüksek öğretmen okulları da kapatılmıştır.

Gerçi 1974'e kadar, yukarıda belirtilen ve sınırlı olan yollar dışında ilköğretmen okulu mezunlarının yani çoğunlukla köy çocuklarının üniversiteye girmeleri mümkün değildi. Görünüşte demokratik bir yaklaşımla diğer teknik ve mesleki okulların mezunlarıyla birlikte onlara biçimsel olarak üniversiteye girme hakkı verildi. Ancak, uygulamada bu olanak pek işlemedi ve köylü çocukların

7 Mahmut Tezcan; Eğitim Sosyolojisi. 3. Basım, Ankara: Çağ Matbaası, 1984, s. 167.

8 Nihat Aksoy; "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi", Abece Aylık Eğitim Kültür ve Sanat Dergisi. 12 (Mart, 1987), s. 21.

9 1971-72 Öğretim yılı öğrencilerinden sağlanan verilere göre, Gazi Eğitim Enstitüsü'ne giren lise çıkışlı öğrencilerin % 75'i istedikleri fakülteye ya da hiçbir fakülteye giremedikleri için bu okula girmişlerdir (Kaya, Ön. ver., s. 227).

10 Aksoy, ön. ver., s. 22.

11 Kaya, ön. ver., s. 196.

yükseköğretimdeki oranları artmadı. Üstelik bu çocuklar eğitim enstitüsüne girme şansını da yitirdiler.

B. Toplumsal Etkenler ve Müzik Eğitimi Bölümü Öğrencileri

Toplumsal değişmeler ve eğitimdeki bu değişmeler, müzik eğitimine şöyle yansdı:

1973 yılından önce eğitim enstitülerinin müzik bölümlerine çoğunluğu öğretmen okulu ya da müzik semineri mezunu öğrenciler girmekteydi. Bunların da çoğunluğu köylü-kasabalı ve alt ya da orta gelir grubundan ailelerin çocuklarıydı. Hatta öğrenci kaynağını oluşturan ilköğretmen okulları çeşitli bölgelere dağıldığından ve yaklaşık eşit olanaklara sahip olduklarından görece olarak öğrencilerin geldikleri bölgeler arasında sayıca denge sağlanmıştı. Bunlara bağlı olarak erkek öğrenciler fazlaydı ya da korolarda dengeyi sağlamak için erkek adaylardan bir bölümü elenerek eşit sayıda öğrenci alınıyordu. Örneğin 1968 yılı mezunlarına ait sağlanabilen¹² verilere göre öğrencilerin % 55.6'sı köy-kasaba kökenli, % 96'sı ilköğretmen okulu mezunu (bunların yarısı müzik semineri sınıflarından), % 67,6'sı erkek, % 32,4'ü kızdır. Bu öğrenciler, ya müzik seminerlerinde aldıkları iyi bir müzik eğitimiyle ya da müziğin çok önemsendiği, seçme müzik öğretmenlerinin öğretmenlik yaptığı, iyi olanaklara sahip, yatılılığın sağladığı avantajlarla daha da iyi yetiştikleri ilköğretmen okullarından büyük bir birikimle ve öğretmenlik nitelikleriyle müzik bölümüne girmekteydiler. Erkek öğrencilerin fazlalığı (bu veriler bütün mezunları içermektedir) bile o dönem öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumlarını göstermeye yeter. Çünkü, sosyo-ekonomik düzeyi düşük kesim, özellikle köy kökenliler, daha çok erkek çocuklarını okutmaktadırlar.

1973'den sonra ise durum hemen hemen tersine dönmüştür. 1991-92 eğitim yılında Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü'ne giren öğrencilerin özellikleri şöyledir: % 65.22'si kız, % 34.78'i erkek öğrencidir. % 10.87'si Marmara, % 8.69'u Ege, % 23.91'i Akdeniz, % 45.65'i İç Anadolu Bölgesindedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden öğrenci yoktur. % 4.35'i köy kökenli (iki öğrenci), % 21.74'ü kasaba kökenli, % 73.90'ı kent kökenlidir. Bunların % 47.82'si büyük kent kökenlidir. Baba mesleği açısından ise çiftçi çocuğu yoktur. % 10.87'si işçi, hizmetli çocuğudur, kalanların % 58.69'u memur, % 10.87'si esnaf, zanaatkâr, % 15.21'i sanayici, tüccar ve serbest meslek sahibidir. % 91.30'u lise, % 4.35'i mesleki ve teknik lise, % 4.35'i Anadolu lisesi ve kolej mezunudur. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü'nde de durum pek

12 Gazi Eğitim Fakültesi arşivinde yapılmak istenilen araştırmada çeşitli zorluklar çıkarıldığından, veriler aynı öğretim yılında girmiş 37 dönem mezunu hakkında, o dönem mezunu, öğretim görevlisi İsmail Bozkaya'nın anımsayabildiği bilgilere dayandırılmıştır.

farklı değildir. Öğrenci ailelerinin % 72.5'inin ikamet yeri kent, yalnızca bir köylü öğrenci var. Baba mesleği % 65 memur, % 15 serbest meslek sahibi, iş adamı, % 10 esnaf, % 5 işçi, bir çiftçidir. % 82.5'i lise mezunu, % 15'i mesleki ve teknik lise mezunu, yalnızca bir anadolu lisesi mezunu var. Öğretmen lisesi mezunu hiç yok. Öğrencilerin % 65'i kız, % 35'i erkek. Bu veriler 1991-1992 öğretim yılında giren 40 Türk uyruklu öğrenciye ait. Büyük bir olasılıkla diğer müzik eğitimi bölümlerinde de benzer bir dağılım vardır.

Bu yüzdelerle bakılarak, müzik eğitimi bölümlerine artık alt sosyo-ekonomik kesimden öğrencilerin giremediği, bunun yanında üst sosyo-ekonomik kesimden de öğrencilerin giremediği söylenebilir. Kolej ve anadolu liselerinden hemen hemen hiç öğrencinin girmeyişi bunu gösterir. Başka bir deyişle, genel olarak "iyi yetişmiş" öğrenciler girmemektedir. Ayrıca bu durum kız öğrenci fazlalığının bir bölümünü de açıklayabilmektedir. Diğer bölümü de öğretmenliğin daha çok bayanlara uygun görülen bir meslek olarak kabul edilişiyle ve kız öğrencilerce tercih edilişiyle açıklanabilir. Yapılan bir araştırmada erkek öğrenciler öğretmenliği 4. sırada tercih ederken, kızlar ilk sırada tercih etmektedirler¹³. Aslında bu durum bile meslek prestiji ve mesleğin sağladığı gelir ile açıklanabilir. Bir bakıma öğretmenlik sayılabilecek yükseköğretim öğretim elemanlığında açıkça erkekler çoğunluktadır. Kız öğrenci fazlalığı, aşağı-yukarı aynı oranda giriş sınavı için ön kayıt yaptıranlarda da vardır. 1991-92 öğretim yılı giriş sınavına başvuranların % 65,85'i kızdır. Demek ki kız öğrencinin fazla girişi giriş yetenek sınavından kaynaklanmamaktadır.

Aynı durum diğer bölümlerde de gözlenmektedir. 1991-92 öğretim yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne kayıt yaptıran kızların bölümlere göre dağılımı şöyledir: İngilizce Dili Anabilim Dalı % 74.4, Fransızca % 58.5, Almanca % 56.6, Resim-İş Eğitimi Bölümü % 78.3, Beden Eğitimi Bölümü % 40. Beden Eğitimi Bölümü kızlar ve erkekler için ayrı kontenjan ayırdığından eğilimi yansıtmamaktadır. Almanca ve Fransızca anabilim dallarındaki yüzde düşüklüğü, bu dillerin düşük sosyo-ekonomik kesimden gelen öğrencilere seçtiriliyor olmasından kaynaklanabilir. 1988'de Akdeniz Üniversitesi'nde uyguladığım bir anketten de bu doğrultuda sonuçlar çıkmıştı.

Müzik eğitimi bölümleri öğrenci yapısında ortaya çıkan bir başka durum, bu bölümlere bölümün içinde bulunduğu bölgenin, hatta o kentin öğrencilerinin çoğunlukla girmesidir. Bu durum yatılılığın kaldırılması, bölümlerin çoğaltılması ve müzik eğitimi bölümlerine çocuğunu gönderen ailelerin, başka bir kentte çocuk okutacak güçte olmayışlarıyla ya da kız çocuklarını başka bir yere göndermek istemeyişleriyle açıklanabilir. Örneğin Bursa Müzik Eğitimi Bölümü'ne 1990-91 Öğretim yılında giren öğrencilerin % 50'sinin, 1991-92'de girenlerin %

13 Gökçe, ön. ver., s. 91.

45'inin ikametgah adresi Bursa kentidir. Gazi Müzik Eğitimi Bölümü'ne ait sayılar da benzer durumu göstermektedir.

III. ÖĞRENCİ YAPISININ EĞİTİMİN SEÇME İŞLEVI FIRSAT EŞİTLİĞİ YA DA EĞİTİM HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

İyi bir eğitimden geçmek, herşeyden önce kişinin toplumsal konumunu yükseltir, gelirini artırır, kişiye saygınlık ve güç kazandırır. Bu nedenle H. Mann, eğitimin insanların yaşam koşullarındaki ayrılığı gideren "en etkili eşitleyici" olarak tanımlamıştır. Ancak, eğitim, eğitim olanağı bulabilenler için eşitleyici görev yapabilir¹⁴. Bu olanaklardan söz edince eğitimde fırsat eşitliği kavramı akla gelir. Eğitimde fırsat eşitliği, "ayrım gözetmeksizin, toplumun bütün üyelerine, her eğitim basamak ve alanında eşit koşullar içinde eğitim görme olanaklarının sağlanmasıdır"¹⁵. Hukuksal metinlerde geçen "eğitim hakkı" kavramının da aynı anlama geldiği söylenebilir. Eğitim hakkının ilk kez açıkça dile getirildiği 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesine göre, "Herkes eğitim hakkına sahiptir... Yükseköğrenim yeteneğine göre herkese sağlanır"¹⁶. Daha sonra hukuksal yaptırım sağlamayı amaçlayan, Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde ayrıntılı biçimde yer almıştır: "Taraf ülkeler, ...c. yükseköğrenimin her uygun yolla ve özellikle ücretsiz eğitimin giderek yaygınlaştırılmasıyla herkese sırasına göre eşit olarak açılmasını, e. her düzeyde yeterli bir burs sisteminin kurulmasını ve eğitim personelinin maddi koşullarının giderek iyileştirilmesini kabul eder"¹⁷ ifadeleri konumuzu ilgilendiren bölümleridir.

Bu ifade, 1961 Anayasası'nda yaklaşık aynı biçimde yer alır. 50. madde; "Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindedir... Devlet, maddi imkânlardan yoksun, başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar"¹⁸. Fırsat ve imkan eşitliği başlığıyla, aynı cümlelerle Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri arasında da yer almıştır¹⁹.

1982 Anayasası'nda 42. maddenin ilgili bölümünde, kimsenin eğitim-öğretim hakkından yoksun bırakılamayacağı, devletin maddi olanakları yetersiz olan

14 Atalay Yörükoğlu, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Ankara: Aydın Kitabevi, 1983, s. 109.

15 Öztürk, ön. ver., s. 149.

16 Muzaffer Sencer; "Eğitim Hakkı", Abece Aylık Eğitim Kültür ve Sanat Dergisi. 10 (Ocak - 1987), s. 33.

17 Aynı, s. 34.

18 Öztürk, ön. ver., s. 149.

19 Aynı, s. 114.

başarılı öğrencileri çeşitli yollarla destekleyeceği belirtilmiştir²⁰. Böylece bir bakıma genel gelişmeye paralel olarak geri adım atılmış, eğitim hakkı devletin ödevi ve amacı olmaktan çıkarılmış, önceki dönemin öğrenci olaylarına tepki olarak kimsenin bu haktan yoksun bırakılmayacağı belirtilmiştir.

Eğitim sistemimizde giderek fırsat eşitliği aleyhine bir yapı oluşmuştur. Resmi eğitim kurumları, hızlı nüfus artışının ve diğer etkenlerin baskısıyla nitelik kaybına uğramakta, giderek artan toplumsal farklılaşmanın da etkisiyle özel okulların sayıları artmaktadır. Örneğin, 1984'de 352 olan özel okul sayısı 1991'de 746'ya, altmışyedi bin olan öğrenci sayısı da 160 bine yükselmiştir²¹. Böylece eğitimdeki paralel yapı giderek daha belirginleşmiştir. Çocuğun eğitim sisteminde bulunacağı yeri belirleyen en önemli ölçüt, onun ilgi, istidat ve kabiliyeti olması, hangi sosyal ve ekonomik çevreden gelirse gelsin eğitim sisteminin görevi, her ferdin ilgi ve istidatlarını keşfetmek ve geliştirmek²² olması gerekirken, yukardaki sayılarda görüldüğü gibi ailelerin, sosyo-ekonomik durumları ön plana geçmiştir.

Konumuzu doğrudan ilgilendiren ve eğitimde fırsat eşitliği içinde yer alan diğer bir kavram, eğitimin toplumsal işlevlerinden olan, "eğitimin seçme işlevi"dir. Her toplumda çeşitli yetenekteki kişileri kapsayan bir "yetenek havuzu" vardır. Yetenekli çocuklar çeşitli toplumsal sınıflara dağılmışlardır. Eğitimin seçme işlevi bu havuzdaki en yetenekli çocukların seçilmesi, onlara tam bir eğitim olanağı verilerek ilerde kendilerinden geniş ölçüde yararlanılmasını sağlamaktır. Bu işleyişin gerçekleşmesini engelleyen en büyük etkenlerden birisi ortaokul ve liselerimizin tek yönlü ve tek amaçlı oluşudur. Bu yapı alt sınıftan gelenleri engeller²³.

Müzik eğitimcisi yetiştirme sistemi içerisinde bu gelişmelerin daha olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. Müzik eğitimi bölümlerinin çoğunlukla köy çocuklarının eğitim gördüğü ilköğretmen okulu kaynağından yoksun kalması hem eğitimde fırsat eşitliği hem de bu bölümlerin öğrenci yapısı açısından büyük bir kayıp olmuştur. İlköğretmen okullarının 1. devresine 1971-72 ders yılında başvuruların ancak % 2,9'u alınmıştır²⁴. Bu hem köy çocuklarının okuma isteğini hem de öğrencilerin ne kadar seçme olduğunu gösterir. Bu kaynağın tıkanması, seminer sınıflarının kapatılması müzik eğitimi bölümlerinin uygulamada köy çocuklarını alamaz duruma gelmesiyle bu bölümler yetenek havuzunun yaklaşık % 50'sinden mahrum kalmıştır. Ayrıca diğer % 50'nin de en yeteneklilerini alama-

20 Alişan Hızal; "Ulusal Eğitimin Amacı ve Bu Amacı Gerçekleştirmede Okulun Yeri", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. II: 2 (Ekim, 1984), s. 120-121.

21 Cumhuriyet Gazetesi, 13.4.1992. "Fırsat Eşitsizliği".

22 Hıfzı Doğan; Öğrenci Öğretmen ve Program Yönünden Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi. İstanbul: MEB Basımevi, 1972, s. 56.

23 Tezcan, ön. ver., s. 56-59.

24 Kaya, ön. ver., s. 197.

maktadır. Müzik eğitimi bölümlerinin bazılarında giriş yetenek sınavları 2. aşama üniversiteler arası sınavın sonuçları açıklanmadan yapılmasına karşın, bu bölümlere yüksek puanlı öğrencilerin başvurması beklenen oranda sağlanamamıştır. Geçmişte ilköğretmen okulu mezunlarının başka girebilecekleri yüksekokul olmadığından en iyileri eğitim enstitülerine bu arada müzik bölümlerine giriyorlardı. Bilgisel derslerdeki, hatta uygulama ağırlıklı derslerdeki başarı düşüklüğünün ve yaşanan (1970'ler öncesini bilenlerce yadırganan) sorunların büyük ölçüde buradan kaynaklandığı söylenebilir.

Önceden öğrenciler iyi bir müzik birikimiyle bölüme girerken yeni yapıda neredeyse sıfır müzik bilgisiyle girmektedirler. 1989 martında yapılan küçük bir araştırma bunu açıkça ortaya koymaktadır. Uludağ Üniversitesi Müzik Eğitimi Bölümü birinci ve dördüncü yıl öğrencilerine beş ünlü eser, besteci adıyla birlikte söylenmiş ve bunu kağıda yazmaları istenmiş, 25 birinci yıl öğrencisinden biri dışında hiçbirisi besteci ve eser adlarını tümüyle doğru yazamamışlardır. Nota öğrenmeden bölüme giren öğrenciler olmaktadır. Diğer yandan, daha önce çalgı eğitimine öğrenci daha küçük yaşlarda başlayabilmekteyken, ya 18 yaşında başladığından ya da yanlış alışkanlıklarla geldiğinden çalgı derslerinin verimi düşmektedir²⁵.

Müzik eğitimi bölümlerine en büyük darbelerden birisi de eğitimde fırsat eşitliği sağlamanın en etkili araçlarından biri olan yatılılığın kaldırılması olmuştur. Yatılılığın kaldırılmasıyla hem çok pahalı eğitim araçlarından ve mekanlarından sınırlı sürede yararlanılır hale gelmiş, hem de öğrencinin yolda ve diğer gereksinimlerini karşılamada, diğer sorunlarıyla uğraşmada zamanını, enerjisini ve ilgisini harcaması yüzünden sürekli ve yoğunlaşarak çalışmayı gerektiren müzik eğitiminde verimin düşmesine yol açmıştır.

Bütün bu gelişmelerin diğer bir yan etkisi, büyük ölçüde yatılılığın kalkması nedeniyle özellikle erkek öğrenciler eğlence yerlerinde çalışmaya başlamışlar, bölümü ikinci plana ittiklerinden verimleri iyice düşmüş, bölümdeki koro, orkestra çalışmalarını aksatır olmuşlardır. Kız öğrencilerin bir bölümü de ders vererek zamanlarını, enerjilerini, ilgilerini dağıtmaktadırlar. Diğer yandan büyük ölçüde sosyo-ekonomik durum değişmesinin neden olduğu kız öğrenci fazlalığının görünen yan etkisi de koro derslerinin sorun haline gelmesidir.

IV. MEZUNİYET SONRASI OLANAKLAR, BEKLENTİLER VE MÜZİK EĞİTİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN YAPISI

Doğal olarak, müzik eğitimi bölümlerindeki öğrenci yapısını, mezuniyetlerinin onlara sağlayacağı olanaklar, müzik öğretmenliğinin ve müzik öğretmenleri-

25 Nevhiz Ercan; "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitimi", *Orkestra*, 203 (Temmuz, 1990), s. 33-35.

nin durumu etkiler. Öğrenciler, çoğunlukla üniversiteye -yapılan bir araştırmaya göre- iş ve meslek kazanmak amacıyla girmektedirler²⁶.

Müzik eğitimi bölümü mezunlarının şimdilik işsiz kalma gibi bir sorunları yoktur. Ancak, genel olarak öğretmenlik, özel olarak müzik öğretmenliği pek çekiçi, prestiji ve olanakları yüksek bir meslek olarak görünmemektedir.

43 ülke ilkökul öğretmenleri arasında yapılan bir araştırmada, gelir bakımından son sırayı Hintliler, bir önceki sırayı Türk öğretmenleri almıştır. Öğretmenlerin yönetimce rahat bırakılmayışı da diğer olumsuz bir etkidir²⁷.

Çeşitli araştırmalara göre öğrenciler öğretmenliği öncelikle tercih etmektedirler²⁸. Özellikle üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları öğretmenliği sonlarda tercih etmektedirler²⁹. Müzik öğretmeni bugün, tek hedefi üniversiteye girmek olan öğrencilerin üniversiteye girişlerine katkısı olmayan "önem-siz" bir dersin öğretmenidir. Bu bakımdan, okul programlarına aykırı biçimde, müzik dersleri yerine matematik çalışması tercih edilebilmektedir. Öğrettiği müzik türleri moda olmayan pek ilgi görmeyen müzik türleridir. Eğer küçük bir yerdeyse ve özel dersler de veremiyorsa geliri de düşüktür. Ayrıca müzik öğretmenliği tam anlamıyla henüz meslek değildir. Müzik eğitimi bölümlerinden başka, amacı müzik öğretmeni yetiştirmek olmayan bazı okullardan da sözde müzik öğretmeni yetiştirdiği gibi, öğretmen yetersizliğinden bu derslere başka daldan öğretmenler bile girmektedirler.

Bunların sonucu, müzik öğretmenliği genellikle başka dala girilemediği için tercih edilen, o nedenle görece olarak nitelikleri düşük öğrencileri çeken bir daldır. Bu durumu da ayrıca mesleğin prestijini düşürmektedir. Böylece karşılıklı olarak öğrenci yapısı ve mesleğin prestiji birbirlerini etkileyerek olumsuzluğu derinleştirmektedirler.

Geçmişte müzik öğretmenliği müzik bölümü öğrencileri için, -kendi düşük sosyo-ekonomik durumlarından dolayı- genellikle sosyo-ekonomik durumu yükselten bir meslekti. Bugün, sosyo-ekonomik düzeyi ya pek değiştirmeyen ya da düşüren bir meslek olarak görünmektedir.

Müzik eğitimi bölümü öğrencilerinin önemli bir bölümü müzik öğretmeni olmayı düşünmemektedir artık. O nedenle derslere ve bölüme çoğunlukla zoraki ilgi göstermektedirler. Bu tutumları, öğretmen olmak isteyenleri de olumsuz yönde etkilemekte, böylece inancsız, bölüme yabancılaşmış bir öğrenci grubu ortaya çıkmaktadır. Öğrenci sorunlarını belirlemeye yönelik anketlerden çıkan so-

26 Kemal Açıkgöz; "Üniversite (Eğitim Bilimleri) Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Görüş ve Önerileri", Abece, 31 (Ekim, 1988), s. 5.

27 Mehmet Alıç; "Öğretmenlerin Eğitim Sistemindeki Yeri ve Toplumdaki Saygınlığı", Abece, 9 (Aralık, 1986), s. 38.

28 Ersan Sözer; "Üniversitelerde Öğretmen Eğitimi ve Bugünkü Uygulamaları", Eğitim ve Bilim, 73 (Temmuz, 1989), s. 45.

29 Gökçe, ön. ver., s. 91.

nuçlara göre öğrencilerin önemli bölümü, bölüme umutlu olarak ve büyük beklentilerle girmektedirler. Ancak sınıflar yükseldikçe bu iyimser hava yerini kötümserliğe, karamsarlığa terketmektedir.

1970 öncelerinde müzik öğretmeni olmak istemeyen müzik bölümü öğrencisine rastlamak istisnai bir durumdu. Aslında yatılılıktan dolayı mecburi hizmetleri olduğundan ve bunun tazminatını ödeyemeyeceklerinden başka seçenekleri de yoktu.

V. SONUÇ

Son yıllarda toplumda -özellikle sosyo-ekonomik açıdan- büyük değişimler olmuş, bu da eğitim sistemine, paralel bir yapı biçiminde yansımıştır. Bu değişim, yükseköğretimde özellikle müzik eğitimi bölümlerinde öğrenci yapısının belirgin biçimde değişmesine yol açmıştır. Bunda müzik öğretmenliğinin gelir ve prestij düşüklüğünün de etkisi olmuştur.

Eğitimde fırsat eşitliği aleyhine oluşan yeni öğrenci yapısıyla etkili ve verimli bir müzik eğitimi yapmak ve nitelikli müzik öğretmeni yetiştirmek güç görünmektedir.

O nedenle;

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin yetenekli çocuklarını ilkokuldan müzik eğitimi bölümlerine kadar ulaştırabilecek mekanizmalar kurulmalıdır. Bunun için önceki deneyimden yararlanılarak, müzik eğitimi bölümleri yatılı hale getirilebilir ya da yatılılığa yakın yeterlikte ve güvenceli burs, yurt vb. hizmetlere kavuşturulabilir. Bu çocukların yarı yoldan ayrılmaması ve ilköğretmen okullarının yarattığı boşluğu doldurarak, bu okullara gidebilecek çocukları alan imam-hatip liselerine girişlerin azaltılması için, ortaokuldan başlayan, nitelikli, her bölgeye dağılmış yatılı okullar ya da yatılılık bölümleri olan okullar kurulmalıdır (Bu okulların şimdiki anadolu güzel sanatlar liseleriyle bağlantıları kurulabilir). Çocuklar daha bu okullarda konservatuvarlaşmadan ağırlıklı olarak iyi bir müzik eğitimi (ya da başka dal eğitimi) görmeye başlamalıdır. Bu öğrencilere müzik eğitimi bölümlerini bitirdiklerinde zorunlu hizmet konarak, hem topluma iyi bir müzik öğretmeni sağlanmış olur hem de öğrenciye iş güvencesi.

Böyle bir yapıdan iyi düzeyde mezun olacak öğrencilerden müzik öğretmenliğiyle birlikte çok yönlü olarak yararlanılabileceğinden müzik öğretmenlerinin sosyo-ekonomik düzeyi ve prestiji yükselecektir.

Bu nitelikteki müzik öğretmenleri, çoğalan, güçleri artan ve giderek nitelikli sanat etkinlikleriyle ilgilenmeye başlayan üst sosyo-ekonomik kesimdekilerin de gereksinimidir.

Bütün bunlardan sonra, müzik eğitimi bölümlerinin öğrenci yapısını daha nitelikli hale getirebilmek için devletin bütçesini ve dengeleri zorlayarak, müzik öğretmenin gelirini yükseltmesine bile gerek kalmayacaktır.

KAYNAKLAR

1. AÇIKGÖZ, Kemal: "Üniversite (Eğitim Bilimleri) Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Görüş ve Öneriler". *Abece*, 31 (Ekim, 1988).
2. AKSOY, Nihat: "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi", *Abece*, 12 (Mart, 1987).
3. ALIÇ, Mehmet: "Öğretmenlerin Eğitim Sistemindeki Yeri ve Toplumdaki Saygınlığı". *Abece*, 9 (Aralık, 1986).
4. *Cumhuriyet Gazetesi*, 13.4.1992, "Fırsat Eşitsizliği".
5. DOĞAN, Hıfzı: *Öğrenci, Öğretmen ve Program Yönünden Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi*. İstanbul: MEB Basımevi, 1972.
6. ERCAN, Nevhiz: "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitimi". *Orkestra*, 203 (Temmuz, 1990).
7. GÖKÇE, Birsen: *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*. Ankara: MEGSB Yayını, 1984.
8. HIZAL, Alişan: "Ulusal Eğitimin Amacı ve Bu Amacı Gerçekleştirmede Okulun Yeri". *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitimi Fakültesi Dergisi*, II: 2 (Ekim, 1984).
9. KAYA, Yahya Kemal: *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Nüve Matbaası, 1977.
10. KOCACIK, Faruk: "Üniversite Gençliği: Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerinin Sorunları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma", *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (Aralık, 1987).
11. KÖSE, Ruhi: "Aile, Sosyo-Ekonomik Durumu, Lise Özellikleri ve Üniversite Sınavlarına Hazırlama Kurslarının Eğitimsel Başarı Üzerine Etkileri". *Eğitim ve Bilim*, 78 (Ekim, 1990).
12. OZANKAYA, Özer: *Toplumbilime Giriş*, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara: S Yayınları, 1984.
13. ÖZTÜRK, Hüseyin: *Modern Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Büyük Dağıtım Yayınevi, 1978.
14. SENCER, Muzaffer: "Eğitim Hakkı", *Abece*, 10 (Ocak, 1987).
15. SÖZER, Ersan: "Üniversitelerde Öğretmen Eğitimi ve Bugünkü Uygulamaları". *Eğitim ve Bilim*, 73 (Temmuz, 1989).
16. TEZCAN, Mahmut: *Eğitim Sosyolojisi*, 3. Basım, Ankara: Çağ Matbaası, 1984.
17. YÖRÜKOĞLU, Atalay: *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Ankara: Aydın Kitabevi, 1983.